

KUHMON KAUPUNKI

Talousarvion laadintaohje 2024

Kuule kuinka puut puhuvat

Sisällys

1	Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat	4
1.1	Yleinen taloudellinen kehitys	4
1.2	Kuntatalous	4
2	Kuhmon kaupunkistrategia	7
3	Vuoden 2024 talousarvion laadinta	7
3.1	Kuhmon kaupungin taloudellinen tilanne	7
3.2	Tulot	9
3.3	Menot	10
3.4	Sitovuustaso	14
3.5	Investoinnit	14
3.6	Talousarvioraami 2024	14
3.7	Riskienhallinta	15
3.8	Toimintasuunnitelma	15
3.9	Budjetointivastuu	15
4	Talousarvioaikataulu	15

1 Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat

1.1 Yleinen taloudellinen kehitys

Kansantalouden keskeiset ennusteluvut

	2022	2023	2024	2025
BKT:n muutos	2,1	0,0	1,4	1,9
Kuluttajahintaindeksin muutos	7,1	5,9	2,4	1,6
Ansiotasoindeksin muutos, %	2,4	4,8	3,6	3,3
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %	0,3	3,5	3,6	2,6
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.), %	1,7	3,0	3,2	3,0
Työllisyysaste-%	73,8	73,9	74,2	74,6
Työttömyysaste-%	6,8	7,0	6,8	6,6

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2023, 15.6.2023

Talouden kuva on kaksijakoinen niin Suomessa kuin maailmalla. Palvelut ovat vahvassa kasvussa, työllisyystilanne hyvä ja palkat nousevat. Teollisuustuotanto kuitenkin heikkenee ja rakentaminen on laskussa. Asuntoluottojen korkojen nopea nousu on hydyttänyt asuntomarkkinat ja asuntorakentamisen odotetaan vähenevän vielä ensi vuonna. Investointisuunnitelmia on poikkeuksellisen paljon ja vihreän siirtymän investoinnit nopeuttavat kasvua vuonna 2025 1,9 %:iin.

Suomen talous ajautui taantumaan vuoden 2022 lopulla. Valtiovarainministeriön mukaan Suomi on ponnistamassa taantumasta kasvuun loppuvuonna 2023. Hintojen ja korkojen nousu vähentää kotitalouksien kulutusta ja yksityisiä investointeja. Energian ja raaka-aineiden hintojen lasku välittyy kuluttajahintoihin ja hidastaa inflaatiota. Inflaation hidastuminen yhdessä palkankorotusten kanssa parantaa ostovoimaa ja kääntää talouden 1,4 %:n kasvuun vuonna 2024.

Talouden ennustamiseen liittyviä riskitekijöitä:

- sotatilanne Ukrainassa ja Venäjän sisäinen kehitys
- asuntorakentamisen supistuminen odotettua enemmän
- hintojen ja korkojen nousun jatkuminen odotettua pidempään, mikä vaikuttaisi negatiivisesti kotitalouksien kulutukseen sekä asunto- ja rakennusmarkkinoille
- investointien kasvu voi yllättää positiivisesti
- kotitalouksien tulojen nousu ja hintojen lasku voi lisätä kulutusta ennustettua enemmän

Julkinen talous vahvistui lyhyellä aikavälillä nopeasti, mutta ei pysyvästi. Haasteena on valtion menojen kasvu johtuen lakisääteisistä ja sopimusperusteisista indeksitarkastuksista. Valtion ja paikallishallinnon alijäämät ja hidas talouskasvu pitävät velkasuhteen kasvussa pitkälle tulevaan. Mittava velka ja kohonneet korot pitävät velanhoitokustannukset kasvussa, vaikka korkojen nousu pysähtyisikin.

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2023, 15.6.2023

1.2 Kuntatalous

Kuntatalouden kehitysarvio 2022-2027

	Mrd. €	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Toimintakate		-33,8	-13,2	-13,5	-14,8	-15,4	-15,9
Verotulot		26,9	14,4	14,0	14,4	15,0	15,6
Valtionosuudet		10,8	3,7	3,6	4,6	4,8	4,9
Vuosikate		4,2	5,1	4,2	4,3	4,5	4,6
Poistot		-3,2	-2,9	-3,0	-3,1	-3,2	-3,3
Tilikauden tulos		1,2	2,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Lainakanta		24,6	18,8	19,1	19,5	19,9	20,4
Kuntien ansiotasonmuutos		2,0	5,2	3,3	3,2	3,8	4,0
Rakennuskustannusindeksin muutos		8,2	3,9	2,5	2,2	2,4	2,4

Peruspalvelujen hintaindeksin muutos	3,7	5,0	3,0	3,2	3,5	3,5
--------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Lähde: Valtiovarainministeriö, julkaisu 2023:23, Kuntatalousohjelma vuosille 2024-2027, Kevät 2023 ja Taloudellinen katsaus, kesä 2023.

Vuosi 2023 on kuntataloudessa historiallinen, sillä sote-uudistus tuli voimaan vuoden alusta kaventamalla kuntien tehtäväkenttää. Uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia sekä kuntien toimintaan että talouteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustehtävien poistumisen lisäksi syntyvyyden laskusta aiheutuva palvelutarpeen pienenemisen lisäksi koulutusmenojen supistumista vauhdittaa vuonna 2023 monien hallituksen määräaikaisten toimien lakkaaminen hallituskauden päättyessä. Valtiovarainministeriö tarkistaa kunnilta hyvinvointialueille siirrettävien tulojen määrän koko maan tasolla kuluja vastaavaksi vuoden 2022 taloustietojen valmistuttua syksyllä 2023.

Vuoden 2025 kuntataloudessa tapahtuu lyhyen ajan sisällä toinen merkittävä rakenteellinen uudistus työ- ja elinkeinopalvelujen siirtyessä kuntien vastuulle. Samalla kunnan rahoitusvastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta laajenee koskemaan työmarkkinatuen lisäksi myös perus- ja ansiopäivärahaa. Lainsäädäntö velvoittaa kuntia järjestämään työ- ja elinkeinopalvelut yhteistyössä muiden kuntien kanssa leveämpien hartioiden saavuttamiseksi ja kustannusten kasvun hillitsemiseksi.

Ukrainasta sotaa paenneiden ihmisten auttamiseen tarvittavien panostusten arvioidaan hieman kasvavan muun muassa varhaiskasvatuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen sekä kotouttamispalveluiden tarpeen kasvaessa.

Lisäksi kuntien toimintaympäristössä vaikuttaa jo pitkään jatkunut väestöllinen eriytymiskehitys, mikä näkyy kuntien edellytyksissä järjestää lakisääteisiä palveluita. Ongelmat työvoiman saatavuudessa, kaupungistumisessa sekä syntyvyyden pieneneminen edellyttävät uusia palveluiden järjestämistapoja. Työikäisen väestön määrän väheneminen heikentää myös vanhusväestövaltaisten pienten kuntien veropohjaa ja haastaa näiden kuntien taloutta ja talouden suunnittelua.

Kuntatalouden lainakannan kasvuvauhti hidastuu selkeästi verrattuna viime vuosikymmenen keskimääräiseen kasvuvauhtiin verrattuna. Kasvukeskusten investointipaineet, koko maan laajuinen korjausvelka sekä vihreä siirtymä pitävät investoinnit korkealla tasolla. Korkotason nousu välittyy kuntatalouteen lisäkustannuksina kiristäen kuntien taloutta.

Kuntatalouden kehitysarvio:

- talouden tasapaino vahvistui väliaikaisesti vuonna 2023 verotulokertymien poikkeuksellisesti normaalia korkeammasta tasosta johtuen (verohännät)
- vuonna 2023 sote-uudistuksen verotuloja leikkaava vaikutus ei näy vielä täysimääräisesti
- vuonna 2024 verotulojen ennustetaan alenevan -3 % sote-uudistuksen seurauksena ja johtuen vuosien 2022-2024 verokertymärytmistä
- sote-laskelmien jälkikäteistarkistuksesta aiheutuu valtionosuusleikkaus
- nettoinvestoinnit pienenee vuonna 2025
- vahvin positiivinen kehitys kohdentuu 5001-10 000 sekä 10 001 -20 000 asukaan kuntiin
- laskennallinen paine veroprosentin korotukseen vuosina 2025-2027 olisi negatiivinen vain kuntakoryhmissä 5001 -10 000 asukasta ja yli 100 000 asukkaan kunnissa vuosina 2025-2026
- toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan painuvan negatiiviseksi vuoteen 2027 mennessä kaikissa kuntakoryhmissä

Lähde: VM, Kuntatalousohjelma 2024-2027, kevät 2023

Kuntaliiton asiantuntijan kommentit kuntatalouteen

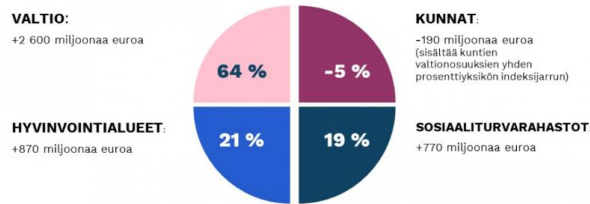
Helpotukset

- hallituksen talouspolitiikka nojaa kannustimien ja ostovoiman vahvistamiseen, työllisyysasteen nostamiseen sekä Suomen velkaantumisen taittamiseen
- ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastamisella, työssäoloehdon pidentämisellä ja TE-palvelumalliin tehdyillä hallitusohjelman linjauksilla on välittömiä ja välillisiä vaikutuksia kuntien talouteen
- alennettujen arvonlisäverokantojen yhdistäminen sekä verotuksen painopisteen siirtämisen kohti kiinteistöveroja ja kulutusveroja
- isoilta valtionosuusleikkauksilta vältytty, mutta valtionosuuksiin kohdentuu yhden prosenttiyksikön indeksijarru

Huolenaiheet

- opetus – ja kulttuuriministeriön valtionavustuksia kunnille ja valtion rahoitusta muun muassa vapaalle sivistystyölle leikataan
- kunnille maksettavia kototutustumiskorvauksia ja työllisyysmäärärahoja pienennetään
- kunnat eivät hyödy neljän miljardin euron julkista sektoria vahvistavasta sopeutuspaketista, mutta ne heikentävät kuntien taloutta noin 0,2 miljardia euroa
- kuntien ja hyvinvointialueiden työnjako erityisesti asumispalveluissa sekä kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä
- tukijärjestelmien uudistamisen talousvaikutukset kunnille oletettua voimakkaammat?
- jos työnhakijat eivät löydä uusia työpaikkoja, niin julkista sektoria vahvistavat vaikutusarviot pettävät ja kunnille jää työllisyystoimista odotettua isompi lasku kasvaneiden etuusmenojen rahoittajana

Hallitusohjelman suorat sopeutustoimet: yhteensä 4 069 miljoonaa euroa vuoden 2027 tasolla

Kritiikki

- hallitusohjelman sopeutustoimien kokonaisuudessa kuntien rahoitukseen kohdistuvan valtionosuusleikkauksen on arvioitu vahvistavan valtion taloutta, mutta vaikutus kuntatalouteen on nollattu tai jätetty tyhjäksi
- > odotuksena on, että kunnat sopeuttavat menoja valtionosuusleikkausta vastaavalla summalla.

Lähde: Kuntaliitto, Minna Punakallio, blogi 26.6.2023

Kuntien palkkaratkaisu

Kuntatalouden suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, joita kasvattavat vuosille 2023-2024 sovitut korotukset. Palkkarakenteita ja palkkausjärjestelmiä kokeva kehittämisohjelma nostaa kunta-alan palkkoja yhteensä noin 5,1 prosenttia vuosina 2023-2027.

Lähde: Kuntatalousohjelma 2024-2027, kevät 2023.

Pitkällä aikavälillä palkkaohjelma helpottanee kuntia vaivaavaa pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta.

2 Kuhmon kaupunkistrategia

Kuhmon kaupunkistrategia päivitettiin vuonna 2021 ja siihen liittyvät mittarit otettiin päivitettyyn talousarvion ja toimintasuunnitelman 2023 laadinnan yhteydessä. Kaupunkistrategian tulee ohjata toimintasuunnitelman laadintaa ja toimintaa ohjaavan mittariston valintaa. Kuhmon kaupungin toimintasuunnitelman toimenpiteet ja painopisteet noudattelevat kaupunkistrategiaa ja hyte-suunnitelmaa.

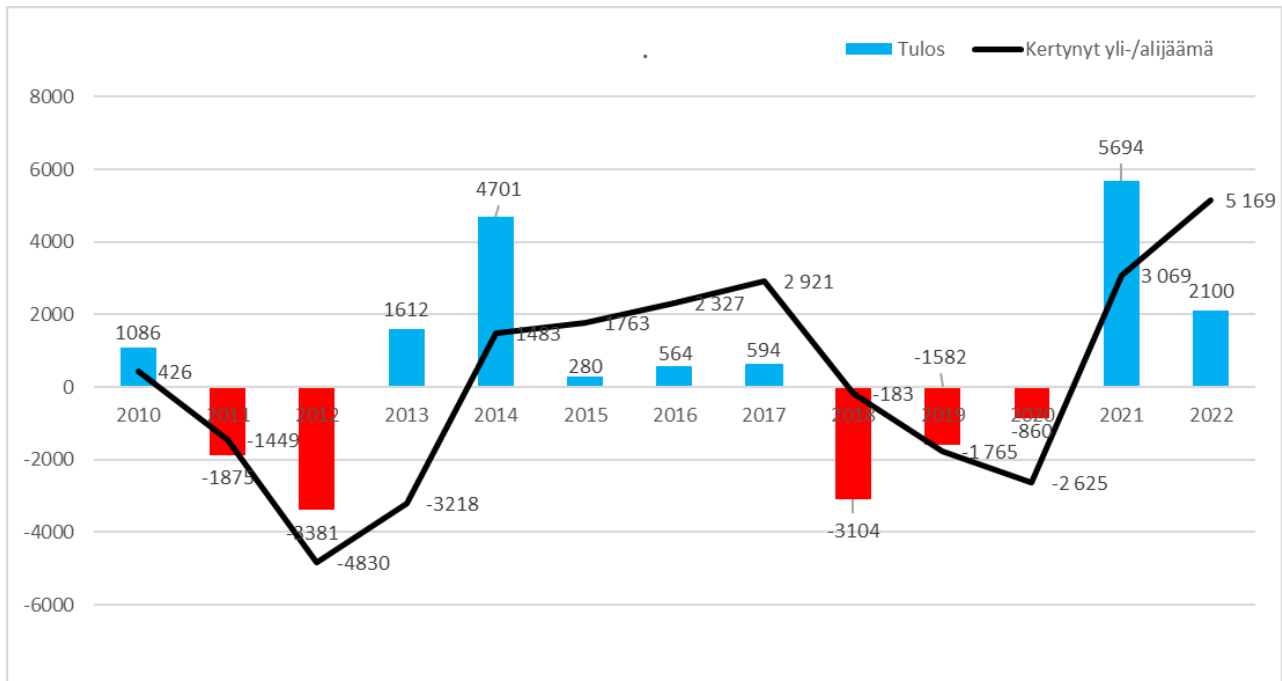
Kaupungin yhteisiksi painopistealueiksi on vuodelle 2024 vahvistettu vuodelle 2023 hyväksytyt tavoitteet (kts. Talousarvio 2023). Talousarviota valmisteltaessa palvelualue valitsee jokaisen strategisen tavoitteen alta vähintään yhden yhteisistä painopistealueista. Sen lisäksi on mahdollista valita muita tavoitteita. Tavoitteiden toteutumiseksi palvelualue esittää toimenpiteitä. Toimenpide voi olla jatkoa edellisiltä vuosilta ja jatkoa tuleville vuosille. Toimenpiteen aikataulu on hyvä avata tekstissä.

Hyvinvointisuunnitelma nivotaan talousarvio-taloussuunnitelmajärjestelmään. Kuntalaisia osallistavaa budjetointia (kestävä kehitys) jatketaan.

3 Vuoden 2024 talousarvion laadinta

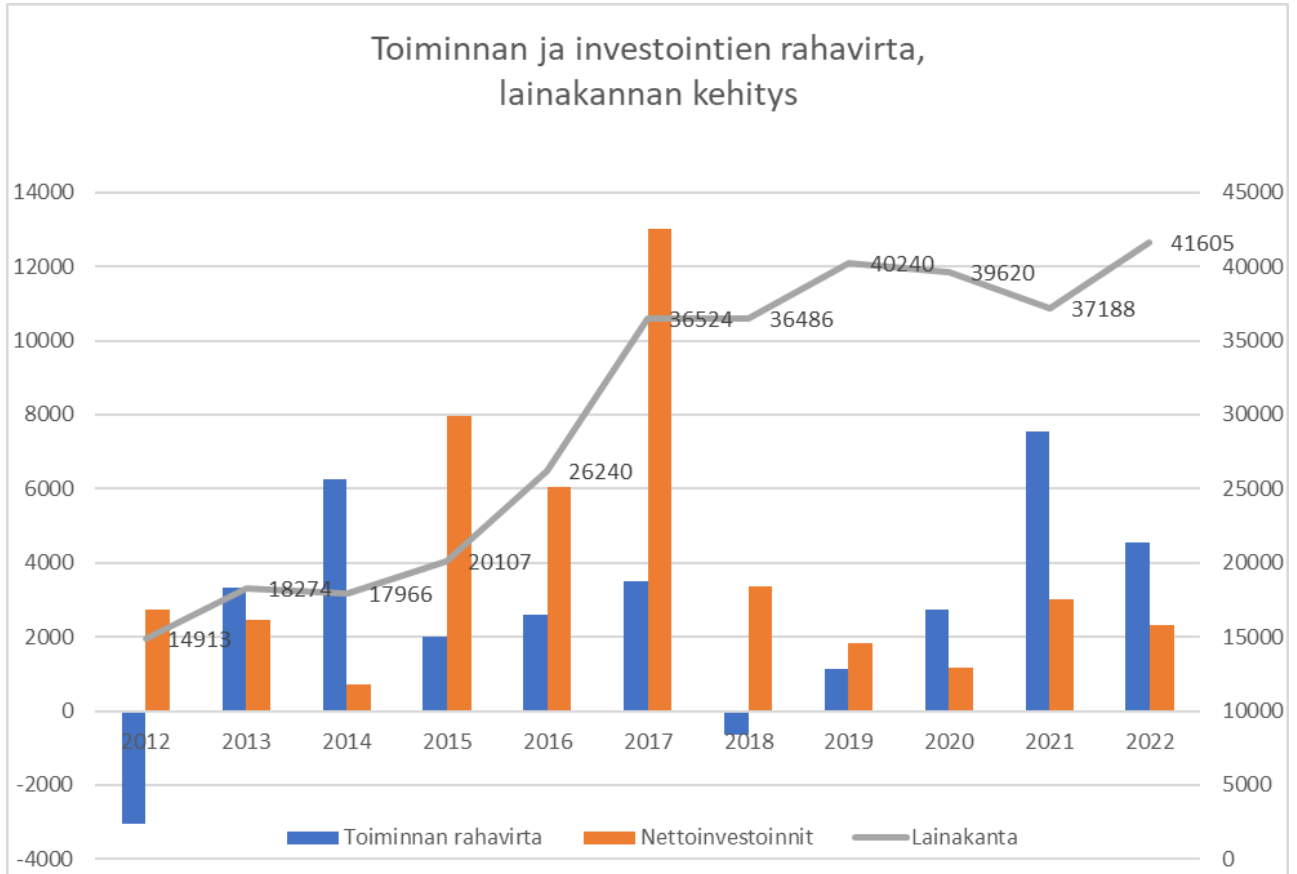
3.1 Kuhmon kaupungin taloudellinen tilanne

Kuhmon kaupungin tuloskehitys ja taseen yli-/alijäämäkehitys vuosina 2010-2022

Vuoden 2021 tulos oli ennätyskellisen hyvä ja sillä saatiin katettua taseeseen kertynyt 2,6 miljoonan alijäämä. Vuoden 2022 tulos oli 2,1 miljoonaa euroa ylijäämäinen ja taseeseen kertynyt ylijäämä nousi vajaaseen 5,2 miljoonaan euroon. Vuosien 2021 ja 2022 tuloksiin sisältyi merkittäviä poikkeuksellisia eriä. Vuonna 2021 saatiin 1,45 miljoonaan euron suuruinen harkinnanvarainen valtionosuuden korotus ja rahoitusarvopaperin tuotto oli 13,1 % normaalin tuotto-odotuksen ollessa 5-7 %:n luokkaa. Vuoden 2022 tulosta parantavia kertaluonteisia eriä olivat erikoissairaanhoidon kalliin hoidon tasausrahan purkaminen, Kainuun työterveys liikelaitoksen purkaminen, Kainuunmeren Työterveys Oy:n osakkeiden myyntivoitto sekä osinkotuotot tytäryhtiöiltä (Kuhmon Terva-asunnot Oy, Kuhmon Vesienergia Oy). Lisäksi sote-kulut toteutuivat budjetoitua pienempinä ja ylijäämästä saatiin palautusta sekä Kainuun sotelta että Kainuun pelastuslaitokselta.

Kuhmon kaupungin toiminnan ja investointien rahavirta, lainakannan kehitys

Vuosien 2015-2017 mittavien investointien myötä kaupungin velkaantuneisuus on kasvanut suureksi. Hyvän tulosvuoden myötä vuoden 2021 Kuhmon lainakanta laski edellisestä vuodesta 2,4 miljoonaa euroa ja oli vuoden lopussa 37,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 lopussa lainakanta nousi 41,6 miljoonaan euroon. Lainamäärän kasvua selittää joulukuussa 2022 nostettu talousarviolaina ja samaan aikaan käytössä ollut 4,5 miljoonan kuntatodistus. Kuntatodistus erääntyivät tammikuun 2023 alussa, jolloin se maksettiin pois.

Tilinpäätöksen 2022 mukaan kaupungin omavaraisuusaste on 45,1 % (2021 44,6 %), kun omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 % tasoa. Alle 50 %:n omavaraisuus merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta, mikä riskinä korostuu korkotason noustessa. Kuhmon kaupungin suhteellinen velkaantuneisuus oli 63,8 % (2021 61,4 %). Jonkinasteisena mittana voidaan pitää 50 %:n velkaantuneisuutta, jonka yli tunnusluku ei saisi mennä.

Vuoden 2023 talousarvio on laadittu 669 tuhatta euroa ylijäämäiseksi. Talousarvioon on tehty 3,5 miljoonan euron lainavarauus ja pitkäaikaisten lainojen lyhennys on 3,3 miljoonaa euroa. Lisäksi investointeihin on varauduttu 3,2 miljoonalla eurolla (netto).

Elokuussa käytettävissä olevan tiedon (kirjanpito 1-6/2023 toteuma, verokehikko 4/2023, valtionosuuslaskelmat) kaupungin tulos on muodostumassa 1,5 miljoonaa ylijäämäiseksi. Toimintakate näyttää jäävän tavoitteesta noin -400 tuhatta euroa. Verotuloennuste on tässä vaiheessa +700 tuhatta euroa budjetoitua suurempi, valtionosuuksien toteutuksessa lähes budjetoitusti. Rahoitustuotot ja -kulut ovat lähes miljoonan budjetoitua suuremmat. Budjetointivaiheessa sijoitustuottoja ei budjetoitu varovaisuusperiaatetta noudattaen. Rahoitusarvopapereiden markkinakehitys on kuitenkin ollut alkuvuodesta positiivien verrattuna edellisvuoteen. Lainahoitokulut kasvavat korkojen nousun vuoksi.

Epävarmuutta ja riskejä Kuhmon talouteen tuovat:

- sote-siirtolaskelmiin liittyvät tarkistukset – vaikutus vuoden 2024 valtionosuuksiin
- valtionosuuksien kehitys
- Te-palveluiden siirto ja kuntien työttömyysturvaa koskevan rahoitusvastuun laajeneminen
- rahoitusarvopapereiden tuoton ennustettavuus
- korkojen nousu ja korkea lainakanta
- tulevien investointien määrä ja niiden tuomat tulospainet

- kustannusten nousu
- mahdolliset alaskirjaukset esim. kiinteistöihin liittyen
- väestökehitys

Kuhmon väestö- ja ikärakennekehitys

	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
VÄESTÖ ikäryhmittäin, 31.12.						
0 - 18 vuotiaat	1 122	1 074	1 041	1 006	972	923
<i>Muutos %</i>	-1,4	-4,3	-3,1	-3,4	-3,4	-5,0
19 - 64 vuotiaat	3 782	3 651	3 525	3 395	3 303	3 216
<i>Muutos %</i>	-2,5	-3,5	-3,4	-3,7	-2,7	-2,6
+ 65 vuotiaat	3 024	3 030	3 049	3 078	3 073	3 078
<i>Muutos %</i>	-0,1	0,2	0,6	0,9	-0,2	0,2
Asukasluku vuoden lopussa	7 928	7 755	7 615	7 478	7 347	7 217
<i>Muutos %</i>	-1,4	-2,2	-1,8	-1,8	-1,7	-1,8

Lähde: Kuntaliitto, verokehikko 4/2023

3.2 Tulot

Toimintatuotot

Yleinen kuluttajahintojen nousu on ollut edelleen voimakasta alkuvuonna 2023. Inflaatio kiihtyi lähes 7-8 prosenttiin vuoden 2023 ensimmäisinä kuukausina. Valtiovarainministeriö arvioi kesällä 2023, että kuluttajahintaindeksi laskisi, ol- len 5,9 % kuluvana vuonna ja vuosina 2024 2,4 % ja 2025 1,6 %. Vuoden 2026 indeksi 2,0 % (Kuntaliitto 24.8.2023). Lisäksi ministeriö ennakoii, että kuntien ansiotasoindeksi on vuonna 2024 3,3 % ja vuonna 2025 3,2 %. Vuoden 2026 indeksi 3,6 % (Kuntaliitto). Vuodelle 2024 tulee kaikkia palvelumaksuja tarkastella huomioiden yleinen kustannustaso.

Sote-uudistuksen myötä kunta ei voi enää tuottaa hyvinvointialueelle teknisiä tukipalveluita. Ateria- ja puhtauspalvelu- jen järjestämistä koskeva uudistusta ei saatu toteutettua vuonna 2023 ja palvelun tuottamisesta on edelleen vastannut kaupunki. Kuhmon kaupunki osallistuu (kh27.6.2023 § 174) Kainuun hyvinvointialueen kanssa ateria- ja puhtauspalve- luiden yhteiskilpailutukseen, minkä tuloksena myös kaupungin osalta em. palvelut ulkoistetaan 1.2.2024 alkaen. Muu- toksen vaikutukset on huomioitava budjetoinnissa.

Verotulot

Verotuloennuste 2022-2026

TILIVUOSI	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
Verolaji						
Kunnallisvero	24 522	24 703	12 609	11 853	12 212	12 447
<i>Muutos %</i>	3,7	0,7	-49,0	-6,0	3,0	1,9
Yhteisövero	5 070	5 051	3 420	3 055	3 246	3 417
<i>Muutos %</i>	51,1	-0,4	-32,3	-10,7	6,2	5,3
Kiinteistövero	2 218	2 310	2 413	2 421	2 421	2 421
<i>Muutos %</i>	11,6	4,1	4,5	0,3	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	31 810	32 064	18 442	17 329	17 879	18 284
<i>Muutos %</i>	9,7	0,8	-42,5	-6,0	3,2	2,3

Lähde: Kuntaliitto, verokehikko o/2023

Kuhmon kaupungin veroprosentti oli vuonna 2022 22,0 % ja vuoden 2023 alusta kuntien veroprosenttia leikattiin sote-uudistukseen liittyen 12,64 %. Kuhmon veroprosentti vuonna 2023 on 9,36. Efektiivinen kunnallisveroaste (arvio) vuonna 2022 oli 14,13 ja vuonna 2023 6,32.

Kuhmon kaupunginhallitus käsittelee veroprosentteja kokouksessaan 7.11. ja valtuusto 13.11. Mikäli valtuusto ei tee muutosta veroprosenttiin, se pyöristetään verottajan toimesta 9,40:een.

Vuodelle 2024 suunniteltu kiinteistöverouudistus siirtyi tälle hallituskaudelle. Vuoden 2023 talousarvion laadintaohjeissa kaupunki näki paineita veroprosenttien korottamiseen sekä kunnallis- että kiinteistöverojen osalta.

Kuntaliiton verokehikon seuraava päivitys tapahtuu elokuun 2023 aikana.

Valtionosuudet

Valtiovarainministeriön kunnan peruspalvelujen valtionosuuslaskelmat vuodelle 2024 keväältä 2023. Laskelmaa päivitetään vielä kuluvan vuoden aikana.

Valtionosuuksienkehitys Kuhmossa 2021-2026

	TP 2020	TP 2021	TP 2022	E 2023	TA 2024	TS 2025	TS 2026
VOS, t€	35 025	35 788	36 177	7 199	7 876	7 776	7 676
Muutos, t€	2 933	763	389	-28 978	677	-100	-100
Muutos, %	9,1	2,2 %		-80,1 %	9,4 %	-1,3 %	-1,3 %

Lähde: Kuntaliitto, ennakkolliset valtionosuudet, 21.4.2023/11.8.2023

Suunnitelma vuodet ta2024 -100 t€/vuosi. Tiedot päivittyvät kuluvan vuoden aikana.

Valtionosuusennusteeseen liittyy vielä merkittävää riskiä johtuen sote-uudistuksen tuomasta valtionosuusmuutoksesta. Valtionosuuksiin liittyvät soten siirtolaskelmat tarkistetaan syksyn 2023 aikana, ja muutos huomioidaan kuntien valtionosuuksien 2024 pienennyksinä. Seuraamme valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton laskelmia ja muutamme ennustetta laskelmien päivittyessä.

Rahoitustuotot

Vuosi 2021 oli rahoitusarvopapereiden tuoton osalta Kuhmon sijoitushistorian aikana ennätyksellisen hyvä, arvopapereiden markkina-arvo kasvoi keskimäärin 13,1 %, kun vuonna 2022 markkina-arvo laski -4,6 %. Talousarvioon 2023 sijoitusten tuotto-odotukseksi kirjattiin 0 euroa. Sijoitusten markkina-arvo 9.8.2023 oli 26,2 miljoonaa euroa, tuotto vuoden alusta 4,17 %. Raamissa ta2024 ts2025-2026 tuotto-odotus kaksi prosenttia.

Rahoitusarvopapereiden tuotto heiluttelee Kuhmon tulosta merkittävästi. Ennen lopullisen talousarvion tekemistä pyydämme salkunhoitajilta salkkukatsauksen ennusteineen.

3.3 Menot

Menojen osalta todetaan, että harkinnanvaraisista hankinnoista ja palvelunostoista pidättäydytään aina, kun se kokonaisuuden kannalta on järkevää ja mahdollista.

Sote-uudistuksen myötä kunta ei voi enää tuottaa hyvinvointialueelle teknisiä tukipalveluita. Ateria- ja puhtauspalvelujen järjestämistä koskeva uudistus ei saatu toteutettua vuonna 2023 ja palvelun tuottamisesta on edelleen vastannut kaupunki. Kuhmon kaupunki osallistuu (kh27.6.2023 § 174) Kainuun hyvinvointialueen kanssa ateria- ja puhtauspalveluiden yhteiskilpailutukseen, minkä tuloksena myös kaupungin osalta em. palvelut ulkoistetaan 1.2.2024 alkaen. Muutoksen vaikutukset on huomioitava budjetoinnissa.

Maksusuudet

- Ympäristöterveydenhuolto: Sotkamo 311.000 e (2023)

- Maakunnallinen yhteistoiminta: Kainuun Liitto 308.818 e (2023)

Tepa-uudistus 2025

Kevään 2023 julkisen talouden suunnitelman mukaisena Te-palveluiden siirto ja kuntien työttömyysturvaa koskevan rahoitus vastuun laajentaminen toteutetaan vuoden 2025 alusta. Kunnille siirtävistä te-palveluista aiheutuva lisäkustannus kunnille on noin 660 miljoonaa euroa ja vastaavasti valtionosuuden lisäys 100 prosenttia. Työttömyysturvan rahoitusvastuun laajentaminen aiheuttaa kunnille noin 260 miljoonan euron lisäkustannukseen ja vastaavan kompensaation tuloihin.

Lähde: Valtiovarainministeriö, Kuntien talousnäkymät sote- ja te-uudistuksen jälkeen, 5.4.2023/Ylijohtaja Jani Pitkäniemi, Kuntarahoitus

Kuhmolle laskennallisesti siirtyvät kustannukset ja niiden korvaus

	2025	2026
Valtionosuuskriteereihin pohjautuva vos-lisäys, e	723.495	
Menot (as.luku 2020) 8042 x 170 e/as.	-1.368.596	
Uudistuksessa Kuhmolle siirtyvä menojen määrä, e	-645.101	

Vuonna 2026 menojen lisäys painoarvo 0,25 ja laskennallisen vos:n 0,75

884.770

Lähteet: FCG Te-2025 uudistuksen rahoitusmalli, Jussi Sallinen 12.2.2022

TEMn kuntien TEPA 2024 toimeenpanon tueksi laatima tietopaketti/rahoitusmalli

Henkilöstökulut

Vuodesta 2023 alkaen henkilöstökulut muodostavat suurimman osan Kuhmon kaupungin toimintakuluista. Henkilöstökulujen osuus on noin 55 % toimintakuluista.

Kunta-alalle saatiin kolmivuotinen palkkaratkaisu 2023-2025. Kuntien ansiotasoindeksi on ennustevuosina pääsääntöisesti korkeampi kuin yleinen ansiotaso. Pitkällä aikavälillä palkkaohjelma helpottanee kuntia vaivavaa pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta.

Kuntien ansiotasoindeksi, muutos-%		Keskimäärin +4,0 %
Vuonna 2023	+5,2 %	
Vuonna 2024	+3,3 %	
Vuonna 2025	+3,6 %	
Vuonna 2026	+3,8 %	
Vuonna 2027	+4,0 %	

Lähde: Kuntaliitto/valtiovarainministeriö, Kuntatalousohjelma, kesä 2023

Kuntatyönantajan sosiaaliturvamaksut

Kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksuja prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta

MAKSU	2021	2022	2023	2024*	2025*
Sairausvakuutusmaksu	1,53	1,34	1,53	1,30	1,42
Työttömyysvakuutusmaksu	1,90 ^{a)}	2,05 ^{b)}	2,06 ^{c)}	2,06 ^{d)}	2,06 ^{d)}
Kevan jäsenyhteisön eläkemaksu^{e)} yhteensä, keskimääräinen työnantajan osuus	20,75	20,34	19,84	19,8	19,8
Työnantajan osuus palkkaperusteisesta eläkemaksusta^{e)}	16,85	16,84	16,84	16,8	16,8
Tasausmaksu (suhteessa Kevan jäsenyhteisöjen palkkasummaan) eläkemenuperusteinen maksuosaa 2021-2022 ^{f)}	3,90	3,5	3,0	3,0	3,0
Valtion eläkejärjestelmän kuntasektorin maksu, keskimääräinen työnantajan osuus	16,19	16,57	16,45	16,5	16,5
Muut erät (keskimäärin)	0,70	0,70	0,7	0,7	0,7
TYÖNANTAJAN MAKSUT KESKIMÄÄRIN	24,66	24,26	23,99	23,8	23,9
Maksumuutos, %-yksikköä ed. vuodesta	+0,33	-0,37	-0,27	-0,2	+0,1
Vakuutetun eläkemaksu (alle 53v. tai yli 62v.)	7,15	7,15	7,15	7,15	7,15
Vakuutetun eläkemaksu (53-62v.)	8,65	8,65	8,65	8,65	8,65

- 0,50 % palkkasumman ensimmäiseen 2 169 000 euroon asti
- 0,50 % palkkasumman ensimmäiseen 2 197 500 euroon asti
- 0,52 % palkkasumman ensimmäiseen 2 251 500 euroon asti
- Palkkasummarajan ylittävältä osalta. Rajan alla maksu olisi 0,52 %.
- Palkkaperusteinen eläkemaksu on kokonaiseläkemaksu, joka sisältää työnantajan ja työntekijän eläkemaksun sekä
- työkyvyttömyyseläkemaksun. Eläkemenuperusteinen maksu muuttuu vuonna 2023 tasausmaksuksi. Taulukossa tasausmaksulla kerättävä summa suhteutettu Kevan jäsenyhteisöjen koko palkkasummaan. Työnantajakohittaiset maksut Kevan verkkopalvelussa.

* ennuste

Lähde: Eläketurvakeskus, Valtiovarainministeriö, valtioneuvosto, Keva 24.4.2023

Palkkaperusteiset eläkemaksun prosentit 2024/Kuhmo (arvio)

Työnantajan kokonaismaksuprosentti	24,53 %
Työansio pohjainen eläkemaksuprosentti	23,40 %
Työkyvyttömyyseläkemaksuprosentti	1,13 %
Työnantajan eläkemaksuprosentti alle 53-v ja 63-v täyttäneet	17,38 %
Työnantajan eläkemaksuprosentti 53-62-vuotiaat	15,88 %
Laskennallinen työnantajan eläkemaksuprosentti	16,90 %
Työntekijän eläkemaksuprosentti alle 53 v ja 63-v täyttäneet	7,15 %
Työntekijän eläkemaksuprosentti 53-62 vuotiaat	8,65 %
Taloudellisen tuen maksuprosentti	0,034 %

Lähde: Keva, palkkaperusteisen eläkemaksun budjetointiohje 24.4.2023.

Kevan budjetointiohjeen 9.5.2023 mukaan tasausmaksun määrä vuonna 2024 on 592.298 euroa. Maksun määrää tarkistetaan syksyn aikana. Tasausmaksu oli vuoden 2023 budjetointiohjeen mukaan 557.285 euroa ja lopullinen maksu 404.178 euroa. Kuntaliiton 24.8.2023 tiedon mukaan, Kevan tasausmaksun odotetaan nousevan aiemmasta.

Sivukuluprosentit syötetään henkilöstösuunnitteluun keskitetysti ja prosentteja tarkistetaan tarvittaessa. Palkankorotus-% syötetään keskitetysti. Tasausmaksu jaetaan palkkasumman suhteessa toimialoille ja syötetään keskitetysti.

Palkkamenojen budjetoinnissa huomioidaan henkilöstömuutokset ja mahdolliset ”ylimääräiset” palkankorotukset. Tiedossa/Suunnittelussa olevat eläköitymiset tuodaan tietoon kaupungin johtoryhmään mahdollisten tehtävämuutosten ja organisaatorakenteen suunnittelua varten. Eläköitymisten korvaamista ei budjetoida ilman, että siihen on saatu johtoryhmän/kaupunginjohtajan siunaus.

Sijaismäärärahoihin arvioidaan vuoden 2022 ja kuluvan vuoden perusteella realistinen määräraha.

Koulutusmäärärahat, matkakulut ja hankinnat

Talousarvion valmistelun yhteydessä henkilöstösuunnitelma päivitetään koulutusten osalta niin, että koulutuksiin ja niihin liittyvät matkat voidaan suunnitella talousarvioon mahdollisimman tarkasti. Samoin tiedossa olevat muut matkat, erityisesti ulkomaanmatkat, hyväksytetään etukäteen ja sisällytetään talousarvioon. Matkakulujen säästämiseksi hyödynnetään etäyhteyttä.

Palvelunostot

Pakollisiin palvelunostoihin varataan talousarvioon mahdollisimman tarkka summa, ei budjetointia varovaisuussyistä.

Kehittämisasiat suunnitellaan ja käydään läpi johtoryhmässä niin, että tarpeellisiin ostoihin, esim. konsultointeihin voidaan varata niihin tarvittava määräraha.

Avustusmäärärahat

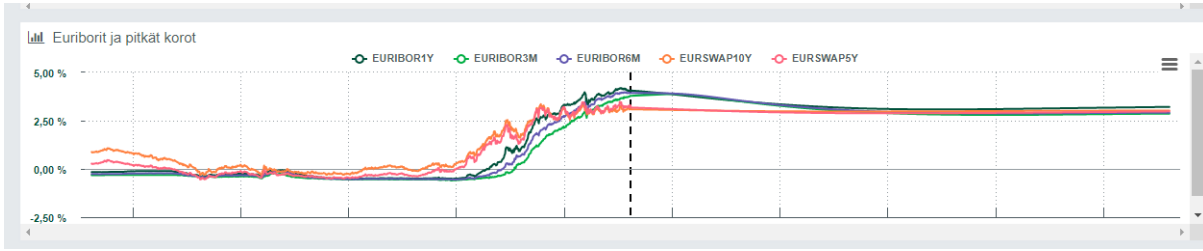
Kuhmon kaupungilla on sopimuksenvaraisia avustuksia. Niiden osalta neuvottelut käydään vuosittain ennen talousarvion laadintaa. Muiden avustusten osalta noudatetaan laadittua avustusten myöntämisen ohjeistusta.

Talousarviossa 2024 pyritään siihen, että avustusmäärärahat eivät kasva kuluvan vuoden ennusteeseen verrattuna.

Korot

Lainojen korot ovat viime vuodet olleet ennätysellisen alhaisella tasolla, mutta ovat nyt normalisoituneet.

Korkojen kehittyminen

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 12.8.2023

Kuhmon kaupungin lainojen korkotaso pysyi pitkään alhaisena, mutta on kohonnut kuluvan vuoden aikana. Viimeisten 12 kk:n keskikorko on 1,46 prosenttia ja arvio seuraavien 12 kk:n keskikorosta nousee 2,43 prosenttiin.

Kuhmon kaupungin nykyisen lainakannan korkokustannusennuste 2023-2025

Jakso	Todellisten sopimusten korkokustannukset	Yhteensä, vuosi, €
Q1 2023	149 419,19	
Q2 2023	176 756,33	
Q3 2023	202 472,22	
Q4 2023	208 192,38	736 840,12
Q1 2024	198 514,55	
Q2 2024	193 592,96	
Q3 2024	181 621,44	
Q4 2024	173 292,13	747 021,08
Q1 2025	156 689,75	
Q2 2025	151 998,27	
Q3 2025	143 236,63	
Q4 2025	138 215,28	590 139,93

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 12.8.2023

Lainojen kokonaiskeskisalidon ja keskikoron ennuste vuosille 2023-2024 (ei huomioitu talousarviolainatarvetta 2023)

Jakso	Kokonaiskeskisalido, €	Toteutunut keskikorko (pl. jälleärahoitus)
Q1 2023	36 566 669	1,6074%
Q2 2023	35 016 669	1,9781%
Q3 2023	33 708 336	2,3556%
Q4 2023	33 283 336	2,4715%
Q1 2024	31 975 003	2,4328%
Q2 2024	31 550 003	2,4229%
Q3 2024	30 241 670	2,3502%
Q4 2024	29 816 670	2,2928%
Q1 2025	28 633 337	2,1424%
Q2 2025	28 208 337	2,1237%
Q3 2025	27 025 004	2,0720%
Q4 2025	26 600 004	2,0466%

Lähde: Kuntarahoitus, Apollo 12.8.2023

Lainakannan suojausaste on 48,4 %.

Poistot

Elokuun loppuun mennessä loppuun saatetut investoinnit raportoidaan kirjanpidolle niin, että ne saadaan mukaa pois-
toraportointiin. Lisäksi loppuvuoden aikana toteutuvista investoinneista tehdään ennuste yhdessä taloushallinnon
kanssa. Edelliset tarvitaan talousarvion poistolaskentaa varten.

Investointisuunnitelmaan merkitään suunniteltujen investointien poistosuunnitelman mukaiset poistoajat ja käyttöön-
ottokuukaudet/vuodet.

Poistoissa noudatetaan kaupunginvaltuuston, 17.6.2013 § 116, hyväksymää poistosuunnitelmaa.

3.4 Sitovuustaso

Kuhmon kaupungin organisaatio jakaantuu seuraaviin palvelualueisiin ja vastuuyksiköihin:

Kaupunginhallituksen toimiala	Keskushallinnon palvelualue	Hallintopalvelut Talous- ja henkilöstöhallinto Toimistopalvelut Maakunnallinen yhteistoiminta
	Vetovoimaisuuden palvelualue	Viestintä- ja kulttuuripalvelut Elinkeinopalvelut
	Työllisyyden edistämisen palvelualue	Työllisyydenhoidon palvelut
Sivistystoimi	Kasvun ja oppimisen palvelualue	Sivistyspalveluiden hallinto Varhaiskasvatus Perusopetus Lukio Musiikkiopisto Kansalaisopisto Nuorisopalvelut
Tekninen toimi	Kaupunkiympäristön palvelualue	Teknisten palvelujen hallinto Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu Kunnallistekniikka Yksityistiepalvelut Tilapalvelut Maankäyttö ja mittaus

Talousarvion sitovuustaso on palvelualueiden vastuuyksiköiden nettomenot (tulot-käyttötalousmenot).

3.5 Investoinnit

Investointiosassa esitetään hankkeen kokonaiskustannusarvio, hankkeeseen talousarviovuonna tarvittava määräraha,
mahdollinen valtion rahoitusosuus ja tuleville suunnitteluvuosille mahdollisesti hankkeesta siirtyvä määrärahaosuus.
Määräraha varataan arvonlisäverottomana. Investointimenoon luetaan nimellishankintahinnan lisäksi esim. rahti- ja
asennusmenot. Alle 10.000 euron hankinnat varataan käyttötalousmäärärahoihin, ei investointeihin.

ICT-hankinnat tehdään leasingilla.

Investointien kokonaismäärärahassa noudatetaan erittäin tiukkaa linjaa.

Suunnitelluista investoinneista kirjataan investointiosan perusteluihin: investoinnin tavoite, sisältö, tulokset, vaikutus
käyttötalouteen ja vaikutus työpaikkoihin.

3.6 Talousarvioraami 2024

Kuhmon kaupungin tavoitteena on vuosittain tasapainoinen tulos ja se, ettei suunnittelukauden lopussa kaupungin ta-
seessa ole alijäämää. Kaupunki pyrkii vuosikatteeseen, joka mahdollistaa kaupungin lainakannan vähittäisen pienene-
misen (ei lisävelkaantumista).

Alustava talousarvioraami esitellään kaupunginhallituksen kokouksessa 15.8., jolloin hallitus raamittaa suunnittelun tavoitteen. Talousarvioraami valmistellaan hallitukseen 29.8.2023.

3.7 Riskienhallinta

Strategisten riskien täsmennys ja tarvittava toimintasuunnitelma tehdään kaupungin johtoryhmässä syyskuun 2023 loppuun mennessä.

Palvelualueet ja vastuuyksiköt täsmentävät omat operatiiviset riskinsä ja toimintasuunnitelman lokakuun 2023 loppuun mennessä palvelualueen johdon vetämänä.

3.8 Toimintasuunnitelma

Toiminnan painopisteet 2024 säilyvät samoina kuin vuonna 2023. Toimintasuunnitelmaan kirjattavien toimenpiteiden tulee pohjautua yhteisesti sovittuihin painopisteisiin.

3.9 Budjetointivastuu

Budjetti laaditaan operatiivisen organisaation ja vastuualueiden mukaisesti. Palvelualuejohtajat vastaavat oman palvelualueensa budjetista. Hallinnollista käsittelyä varten valiokunnille tiedot kerätään erikseen erillistä raportointihierarkia käyttäen.

4 Talousarvioaikataulu

15.8.2023	Kaupunginhallitus: talousarvion laadintaohjeen hyväksyminen
29.8.2023	Kaupunginhallitus: talousarvioraamin hyväksyminen 15.8. tehtyyn linjaukseen perustuen
11.9.2023	Talousseminaari, kh+jory
Syyskuu	MonetTalsu-ohjelman käyttöönotto ja koulutukset
18.9.2023	Talousseminaari, valtuusto
1.8.-13.10.2023	Sisäisten erien valmistelu
1.8.-13.10.2023	Talousarvionumeroiden laadinta (käyttötalous, investoinnit) ja toimintasuunnitelmaantulevien toimenpiteiden hahmottelu Valiokuntakäsittelyt
24.10.2023	Kaupunginhallitus, talousarvion 1. käsittely Talousarvion tarvittavat valiokuntakäsittelyt
7.11.2023	Kaupunginhallitus, veropäätökset Talousarvion 2. käsittely
13.11.2023	Kaupunginvaltuusto, veropäätökset
28.11.2023	Kaupunginhallitus, talousarvion esittely hallitukselle, hallituskäsittely
19.12.2023	Kaupunginvaltuusto, talousarvion hyväksyminen